

Л. А. ЗАВАЦЬКА, Ж. Г. СОТНИК,
*Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука*

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
ЯК КРИТЕРІЙ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ
В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ**

Анотація

У статті розглядаються фактори, які впливають на конкурентоспроможність спеціалістів фізичної культури, спорту і здоров'я людини на ринку праці.

Ключові слова: конкурентноспроможність, професійна компетентність.

Annotation

Factors, which influence on the competitiveness of Physical Culture, Sport and Health experts at the labour market, are analyzed in the article.

Keywords: competitiveness, professional competence

Постановка проблеми. Однією із вимог положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів на кінцевий результат: рівень готовності випускників до виконання професійних функцій, до реалізації професійних можливостей в умовах конкуренції на ринку праці. Знання й уміння випускників, засвоєні ними у вищих навчальних закладах, повинні творчо використовуватися у практичній професійній діяльності. Конкурентноспроможність майбутнього спеціаліста є показником якості вузівської підготовки, критерієм якої за рекомендаціями ЮНЕСКО є професійна компетентність.

Професійна компетентність, конкурентноздатність фахівця у зв'язку із світовими інтеграційними тенденціями, розвитком міжнародного освітнього простору, утворенням глобальної стратегії освіти людини виходить за межі однієї країни і стає актуальною міждержавною проблемою. В світі спостерігається інтеграція різних типів вищих навчальних закладів в науково-освітні мегаполіси, а також

об'єднання університетів з виробничими комплексами, що дозволяє сформувати базу для забезпечення рівня професійної підготовки, формування компетентного фахівця відповідно до сучасних потреб різних підприємств та установ.

Для країн, що входять до Болонського процесу, характерною є стратегія підвищених вимог до якості навчання та підготовки кадрів. У зв'язку з цим виникла потреба у визначенні чинників, які забезпечують підготовку конкурентноспроможного фахівця в галузі фізичної культури, спорту та здоров'я людини.

Конкурентноспроможність - це категорія економічна, за допомогою якої дається характеристика товару (послуг). Конкурентноспроможність спеціалістів можна визначати через поняття конкурентоспроможності товарів, так як на ринку праці спеціалісти є "продавцями" професійних знань, умінь та навичок і вони вступають у конкуренцію між собою за робочі місця [4].

Конкурентноспроможність товару - це характеристика, яка відображає його вигідні відмінності від товару-конкурента з боку задоволення відповідної потреби і суми витрат на її задоволення. Для визначення рівня конкурентноспроможності того чи іншого товару, а також для здійснення керівництва над підвищенням його рівня, необхідно визначити параметри конкурентноспроможності товару і виявити умови (фактори), для отримання товару високого гатунку.

Спеціаліст галузі фізичної культури і спорту буде конкурентноспроможним на ринку праці, якщо він матиме високий професійний статус, високу рейтингову позицію та користуватися попитом щодо надання своїх послуг.

Комплексним внутрішнім фактором конкурентноспроможності фахівця фізичної культури і спорту є його індивідуальні особливості та задатки, а також риси характеру, які дозволяють студенту оволодіти обраною спеціальністю. В якості зовнішніх факторів виступають середовище, де відбувається навчання, а також соціально-економічні умови, завдяки яким здобувається освіта, а саме, конкурентноспроможність спеціальності та вищого навчального закладу, конкурентноспроможність професійної підготовки [4].

Конкурентноспроможність спеціальності і вищого навчального

закладу залежить від відношення суспільства до конкретної професії і відповідності діяльності вузу сучасним вимогам щодо підготовки конкретних спеціалістів; матеріально-технічні та економічні умови навчання у вузі; рівень можливих доходів у майбутній професійній діяльності.

Конкурентноспроможність спеціальності вищих навчальних закладів залежить від попиту на них у суспільстві, кон'юнктури, від "моди" на ту чи іншу діяльність, а також від кількості аналогічних вузів. Для збереження та підвищення популярності спеціальностей галузі фізичної культури і спорту необхідно розширити профіль підготовки фахівців, що надасть їм можливість бути конкурентноспроможним на ринку праці.

Конкурентноспроможність професійної підготовки - це професійно-належні можливості, які надаються випускникам після завершення навчання у вузі, а також якість професійної освіти, що дозволить їм реалізувати ці можливості.

Критерієм якості підготовки випускників є професійна та особистісна компетентність. Формування професійної компетентності залежить від спектру представлених можливостей при виборі напрямку професійної підготовки: наявності та можливості засвоєння суміжних спеціальностей у вузі; самостійного підвищування або зміни кваліфікації.

Якість професійної підготовки безпосередньо впливає на конкурентноспроможність спеціалістів та оцінюється за наступними показниками:

а) якість знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного здійснення педагогічної та управлінської діяльності в галузі фізичної культури і спорту;

б) якість особистості спеціаліста, що забезпечує йому формування професійної компетентності;

в) якість знань, вмінь та навичок соціально-професійного спілкування, набуття досвіду професійної діяльності, поведінки та спілкування.

Ринкова економіка вимагає від спеціалістів високої кваліфікації, що передбачає наявність необхідних спеціальних, соціально-гуманітарних і соціально-психологічних знань; здатності творчо підходити

до виконання своїх функцій, приймати неординарні рішення і нести за них відповідальність, здійснювати реалізацію нових конструктивних ідей; прагнення до гармонійного професійного та особистісного розвитку та здатності до самореалізації.

Конкурентноспроможність спеціаліста визначається якістю його особистості та його професійною діяльністю.

Відповідно, конкурентноспроможність випускника можна визначити через наступні узагальнені параметри:

1) техніко-технологічні: спеціальність і кваліфікація випускника, об'єм і якість загальних і професійних знань, умінь та навичок;

2) конструктивні: якості особистості спеціаліста, що забезпечують ефективну професійну діяльність;

3) естетичні: зовнішній вигляд, його культура спілкування, вихованість;

4) нормативні: відповідність всіх характеристик спеціаліста нормативним стандартам і суспільства як комплексного споживача професіональних послуг;

5) економічні: витрати на підготовку спеціаліста, в тому числі і його власні витрати на навчання (відповідність кількості витрат якості професіональної підготовки);

6) екологічні: володіння спеціалістом необхідними знаннями, вміннями та навичками, що дозволяють йому забезпечувати екологічну безпеку споживчих послуг;

7) соціально-організаційні: соціальна структура споживачів - чим ширше коло потенційних споживачів послуг даних спеціалістів, тим більше в них можливостей для працевлаштування і тим ширше діапазон вимог до самих спеціалістів.

Характеристику конкурентноспроможності товару, як якість, стосовно спеціалістів, можна розглядати з двох позицій. З однієї сторони, це критерій оцінки його підготовки та характеристики особистості (як показника рівня професійної підготовки), з іншої - основний фактор, що визначає конкурентноспроможність спеціаліста на ринку праці. С. А. Хазова [4] розглядає "якість" з позиції професійної компетентності спеціалістів та пропонує відповідну модель, яка характеризує конкретизовану компетентність фахівця з фізичної культури і спорту (Таблиця 1).

Таблиця 1

Модель конкретизованої компетентності спеціаліста
з фізичної культури та спорту

№ п/п	Група компетенцій	Відношення до професійної діяльності та характеристика	Сфера формування
1.	Соціально-особистісні компетенції	Характеризують загальногромадянські якості дорослої людини, її рівень культури та здатність	Формуються в циклі гуманітарних і соціальних дисциплін, в тому числі (іноземна мова, історія, правознавство, психологія та інші)
2.	Економічні та організаційно управлінські компетенції	Організація роботи колективу, планування роботи персоналу та ресурсів	Формуються на базі циклу економічних та управлінських дисциплін, а також спеціальних розділів психології
3.	Загальнонаукові (компетенції пізнавальної діяльності)	Професійно орієнтовані на всі основні групи напрямків підготовки (вчитель, тренер, організатор спортивно-оздоровчої діяльності); мають зв'язок з вирішенням пізнавальних завдань, пошуком нестандартних рішень; визначають фундаментальну освіту	Забезпечуються циклом природознавчих, наукових та математичних дисциплін, філософією, соціологією, основами науково-методичної діяльності, інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту
4.	Загальнопрофесійні компетенції	Інваріанти до напрямків підготовки, що забезпечують готовність до вирішення загальнопрофесійних завдань	Формуються в циклі загальнопрофесійних дисциплін: анатомія, фізіологія, біохімія, біомеханіка, гігієна, спортивна медицина, лікувальна фізична культура, масаж, історія фізичної культури, психологія, педагогіка, теорія і методика фізичного виховання
5.	Спеціальні компетенції (професійні та функціональні знання та вміння)	Забезпечують належність підготовки спеціаліста згідно з напрямками підготовки; передбачають оволодіння алгоритмами діяльності щодо моделювання, проектування, науковим дослідженням	Формуються в циклі спеціальних дисциплін; технології спортивно-оздоровчої діяльності, спеціальні дисципліни спеціалізації

Поглиблюються міжнародні відносини, зокрема у сфері освіти. Процес міжнародного обміну "носіями" знань отримав назву міжнародної академічної мобільності. Попри бурхливий розвиток інформаційних технологій зв'язку, основним способом "постачання" знань через кордон є переміщення студентів та викладачів. Перед вищою освітою постали нові завдання - підготовка професійних кадрів, які зуміють ефективно працювати в умовах глобального ринку.

Відмінність у національних системах вищої освіти може стати справжньою перешкодою економічній глобалізації, а перехід до інформаційної економіки призводить до розширення специфічних вимог (комунікація, відповідальність, уміння працювати в команді, адаптованість) до майбутніх випускників університетів.

Як показує досвід, високі показники успішності не завжди гарантують конкурентноспроможність випускника на ринку праці. Формування власної відповідальності студента за майбутнє працевлаштування залежить від зусиль самого студента впродовж навчання у вищому навчальному закладі, а саме, від вміння себе організувати, налаштувати на отримання необхідних теоретичних знань та практичної підготовки.

С.Д. Резник зазначає [3], що зусилля студента базуються на факторах стратегічної та тактичної поведінки. До стратегічних факторів формування конкурентноспроможності студента відносяться:

1. Постійне прагнення бути успішним влюбій ситуації і справах.
2. Набуття навичок організації діяльності впродовж навчання.
3. Засвоєння майбутньої спеціальності на молодших курсів.
4. Постійна турбота про підвищення власної репутації в суспільстві.
5. Вміння налагоджувати контакти з людьми, комунікабельність.
- 6 Вміння планувати і реалізовувати плани в особистому житті га професійної діяльності.
7. Підвищення особистої працездатності.

До тактики поведінки студента впродовж навчання відносяться: інтенсивне засвоєння технологій навчання у вузі на першому курсі; особиста організованість; наявність та застосування системи пла-

нування власних справ, знання техніки такого планування; прагнення бути кращим при вирішенні певних завдань.

У формуванні конкурентноспроможності фахівця фізичної культури, спорту і здоров'я людини важливого значення на наш погляд має власний приклад випускника та його ставлення до свого здоров'я, залучення різних груп населення до систематичних занять фізичної культури і спорту, до здорового способу життя.

Висновки.

1. Конкурентноспроможність фахівця фізичної культури, спорту і здоров'я людини залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів відносяться соціально-економічні чинники, рівень розвитку інфраструктури, потреба у фахівцях на ринку праці, відповідність фахової підготовки у вищих навчальних закладах європейським освітнім стандартам; до внутрішніх факторів - власне ставлення студента до своєї майбутньої професії впродовж навчання у вузі, його професійна та особистісна компетентність, орієнтація на професійну самореалізацію.

2. Професійна компетентність є пріоритетним чинником конкурентноспроможності фахівця на ринку праці, яка залежить від особистісних якостей та рівня професійної підготовки, готовності до творчої реалізації своїх можливостей.

3. На підвищення конкурентноспроможності випускників галузі фізичної культури і спорту впливають глобалізаційні процеси у світі, функціонування та розвиток сфери фізичної культури, внесення змін у напрямки підготовки фахівців, академічна мобільність, доступність освітніх технологій і програм, готовність до впровадження сучасних систем оздоровлення різних груп населення.

Література:

1. Дем'янчук А.С., Яницька О.Ю. *Організація навчального процесу за кредитно-модульною системою в університеті.* - Рівне: Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2006. - 74с.

2. Завацкая Л.А. *Образование, как фактор обеспечения конкурентноспособности государства//Актуальные проблемы совре-*

менности: сборник научных статей. - М. Национальный институт бизнеса, 2008. - С. 274 - 280.

3. Резник С.Д. Пути повышения конкурентоспособности студентов и выпускников высших учебных заведений на рынке труда. [http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99990199_West_innov_2006_1\(7\)/27.pdf](http://www.unn.ru/pages/issues/vestnik/99990199_West_innov_2006_1(7)/27.pdf)

4. Хазова С. А. Показатели конкурентоспособности как критерий профессиональной компетентности специалистов по физической культуре и спорту. <http://www.adygnet.ru/konfer/konfifk2006/soob/3/3Hazova.htm>